

OBSAH

ÚVODEM	11
UČITEL – PEDAGOGIKA – ŠKOLA	
1. UČITELSTVÍ JAKO POVOLÁNÍ	15
<i>Jaroslav Kořál</i>	
1.1 Učitelství jako iniciace a zkázňování dítěte	16
1.2 Učitelství a respekt k osobnosti dítěte	17
1.3 Učitelství a model profesionalizace	18
1.4 Zvláštnosti učitelské profese	22
1.4.1 <i>Obecné trendy vývoje učitelské profese</i>	23
1.5 Volba učitelství	24
<i>Literatura</i>	26
2. VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ V ČESKÝCH ZEMÍCH	27
<i>Růžena Váňová</i>	
2.1 Vzdělávání učitelů elementárních škol	27
2.2 Vzdělávání středoškolských profesorů	32
2.3 Vzdělávání učitelů po 2. světové válce	39
<i>Literatura</i>	47
3. PEDAGOGIKA A JEJÍ VĚDNÍ PROFIL	49
<i>Jaroslav Kořál</i>	
3.1 Otázky vědního profilu pedagogiky	51
3.2 Pedagogika jako věda o výchově	54
3.2.1 <i>Výchova a vzdělání</i>	57
3.3 Pedagogické vědní disciplíny	60
3.4 Pedagogika ve vztahu k filozofii	62
3.5 Pedagogika ve vztahu k jiným vědám	65
<i>Literatura</i>	67
4. ŠKOLSKÝ SYSTÉM V ČESKÝCH ZEMÍCH – VÝVOJ A SOUČASNÝ STAV	69
<i>Růžena Váňová</i>	
4.1 Tereziánské reformy	69
4.2 České školství ve druhé polovině 19. století	72
4.3 Školství v ČSR (1918–1939)	79
4.3.1 <i>Reformní snahy</i>	80
4.4 Školství v ČSR po 2. světové válce (1945–1989)	84
4.5 Současné školství	87
<i>Literatura</i>	89
5. ŠKOLY A JEJICH ALTERNATIVY	91
<i>Ivana Tvrzová</i>	
5.1 Druhy škol	91
5.2 Členění škol podle zřizovatele	92

5.3	Vzdělávací programy	93
5.4	Alternativní a inovativní školy	95
	5.4.1 Alternativní a inovativní směry uplatňované v české škole	96
5.5	Závěr	103
	<i>Literatura</i>	103
6.	VYBRANÉ OTÁZKY VZDĚLÁVACÍ POLITIKY A ŘÍZENÍ ŠKOLSTVÍ	105
	<i>Ivana Turzová, Hana Kasíková</i>	
6.1	Vzdělávací politika	105
6.2	Řízení školství (školský management)	108
	6.2.1 Řízení školy	108
	6.2.2 Organizační struktura školy	111
6.3	Týmová práce na škole	115
	<i>Literatura</i>	117
VYUČOVÁNÍ		
7.	VYUČOVÁNÍ A JEHO PODOBY	121
	<i>Hana Kasíková</i>	
7.1	Společensko-historické koncepce vyučování	121
7.2	Vyučování ve dvou základních pohledech na školní poznávání	122
7.3	Modely vyučování – modely učení	123
7.4	Učitelovo pojetí vyučování	123
	<i>Literatura</i>	124
8.	PLÁNOVÁNÍ VE VYUČOVÁNÍ	125
	<i>Hana Kasíková, Alena Vališová</i>	
8.1	Plánování pro školu	125
	8.1.1 Kurikulum	126
	8.1.2 Cílové standardy	128
8.2	Plánování pro třídu	129
	8.2.1 Didaktická analýza učiva	130
	8.2.2 Fáze činnosti učitele pro výuku ve třídě	132
	<i>Literatura</i>	133
9.	CÍLE VYUČOVÁNÍ	135
	<i>Hana Kasíková</i>	
9.1	Stanovení cílů vyučování	137
9.2	Práce s cílem během vyučování	140
	<i>Literatura</i>	141
10.	OBSAH VZDĚLÁVÁNÍ	143
	<i>Hana Kasíková</i>	
10.1	Vymezení obsahu vzdělání	143
10.2	Činitele určující obsah vzdělání	144
10.3	Druhy vzdělávacích obsahů	144
10.4	Formy obsahu vzdělání	146
10.5	Některé problémy, které řeší teorie a praxe obsahu vzdělání	149
	<i>Literatura</i>	151
11.	INDIVIDUALIZACE A DIFERENCIACE VE ŠKOLE	153
	<i>Hana Kasíková, Pavel Dittrich, Josef Valenta</i>	
11.1	Možnosti individualizace a diferenciací v současné škole	155
11.2	Navrhované a vyzkoušené způsoby k uplatnění individualizačních principů	156
	<i>Literatura</i>	164

12. PROGRAMOVANÉ VYUČOVÁNÍ	165
<i>Alena Vališová</i>	
12.1 Repetitorium programované výuky	166
<i>Literatura</i>	170
13. ORGANIZAČNÍ FORMY VYUČOVÁNÍ	173
<i>Hana Vonková</i>	
13.1 Pojem a třídění organizačních forem vyučování	173
13.2 Historický vznik novověkých organizačních forem vyučování	176
13.3 Některé otázky organizačních forem vyučování v současné didaktické teorii a praxi ...	178
<i>Literatura</i>	182
14. KOOPERATIVNÍ UČENÍ	183
<i>Hana Kasíková</i>	
14.1 Základní komponenty (znaky) kooperativního učení	184
14.2 Role a činnost učitele v kooperativním učení	185
<i>Literatura</i>	188
15. METODY VYUČOVÁNÍ A JEJICH MODERNIZACE	189
<i>Alena Vališová</i>	
15.1 Pojem vyučovací metoda a její historické konotace	189
15.2 Kategorizace vyučovacích metod a problémy jejich členění	191
15.3 Volba a funkce vyučovacích metod	193
15.4 Výbrané vyučovací metody a možnosti jejich aplikace ve výuce	195
15.4.1 <i>Metody monologické a jejich aktivizující alternativy</i>	196
15.4.2 <i>Metody práce s tištěným textem</i>	199
15.4.3 <i>Metody dialogické</i>	200
15.4.4 <i>Metody názorně-demonstrační a metody praktických činností žáků</i>	203
15.4.5 <i>Rozborové, situační, projektové a inscenační metody</i>	205
15.4.6 <i>Didaktická hra a soutěž jako vyučovací metody</i>	206
<i>Literatura</i>	209
16. VÝCHOVA K PRÁCI S INFORMACEMI A INFORMAČNÍMI PRAMENY ...	211
<i>Alena Vališová</i>	
16.1 Rozvíjení informačních dovedností	211
16.2 Využití školní knihovny v pedagogickém procesu	214
16.3 Elektronizace ve výchovně vzdělávacím procesu	216
16.4 Možnosti využití počítače ve škole	218
<i>Literatura</i>	220
17. PEDAGOGICKÁ INTERAKCE A KOMUNIKACE JAKO SOUČÁST SOCIÁLNÍ KOMPETENCE	221
<i>Alena Vališová</i>	
17.1 Problematika pedagogické interakce a komunikace v širším sociálně-psychologickém kontextu	221
17.1.1 <i>K vybraným aspektům pedagogické komunikace</i>	223
17.2 Sociální kompetence v interakci učitele a žáka	229
<i>Literatura</i>	233
18. TŘÍDNÍ MANAGEMENT	235
<i>Hana Kasíková</i>	
18.1 Některé pojmy z oblasti třídního managementu	236
18.2 Fáze třídního managementu	238
18.3 Základní proměnné třídního managementu	238
18.4 Komponenty dobrého managementu	239
<i>Literatura</i>	241

19. HODNOCENÍ VE VYUČOVÁNÍ	243
<i>Markéta Dvořáková</i>	
19.1 Význam hodnocení	243
19.2 Podstata hodnocení	243
19.3 Funkce hodnocení	244
19.4 Prostředky hodnocení	244
19.5 Současné tendence ve vývoji hodnocení	247
19.6 Možnosti vnitřní diferenciací	250
19.7 Kritéria hodnocení	251
19.8 Hodnotící jazyk	253
19.9 Formativní a sumativní hodnocení	254
19.10 Slovní hodnocení a rodiče	255
19.11 Závěr	256
<i>Literatura</i>	256
Příloha – Širší slovní hodnocení	
<i>Obsah širšího slovního hodnocení</i>	257
<i>Průběžné (formativní) slovní hodnocení</i>	257
<i>Závěrečné (sumativní) slovní hodnocení jako forma vysvědčení</i>	258

VÝCHOVA – DIAGNOSTIKA

20. KOMPLEXNÍ ROZVOJ OSOBNOSTI ŽÁKA VE VYUČOVÁNÍ	263
<i>Josef Valenta</i>	
20.1 Komplexnost chápání osobnosti žáka	264
20.2 Komplexnost chápání cílů vyučování	266
20.3 Komplexnost přístupu k učivu	270
20.4 Komplexnost procesů učení	271
20.5 Komplexnost prostředků rozvoje	272
20.6 Učitel v systému komplexního rozvoje osobnosti	279
<i>Literatura</i>	280
21. ŠKOLA A ESTETICKÝ ROZVOJ ŽÁKŮ	283
<i>Radomír Dvořák</i>	
21.1 Proč se vůbec zabývat teorií estetické výchovy?	283
21.2 Co je cílem estetické výchovy?	284
21.3 Principy estetické výchovy	286
21.4 Škola a estetická výchova v kontextu ostatních formativních vlivů	287
21.5 Shrnutí	289
<i>Literatura</i>	290
22. INTERKULTURNÍ VÝCHOVA	291
<i>Eva Janebová, Hana Kasíková</i>	
22.1 Interkulturní výchova – vzdělávání a výchova pluralitní společnosti	291
22.1.1 <i>Cíle IKV</i>	292
22.1.2 <i>Teoretické základy IKV</i>	292
22.1.3 <i>Realizace IKV</i>	294
22.2 Interkulturní výchova – inkluze minoritních společenství	294
22.2.1 <i>Vzdělávání Romů</i>	295
22.2.2 <i>Integrace ostatních národnostních menšinových společenství a žadatelů o azyl</i>	296
22.2.3 <i>Vzdělávání uprchlíků</i>	296
<i>Literatura</i>	298
23. PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÁ DIAGNOSTIKA A OČEKÁVANÉ PROMĚNY JEJÍHO POJETÍ	299
<i>Hana Krykorková, Martin Chvát</i>	

23.1	Dispozice jako výchozí pojem Hrabalovy diagnostiky	299
23.2	Základní charakteristiky sociopsychických dispozic	300
23.3	Pedagogicko-psychologická diagnostika pro učitele a z ní vyplývající učitelovy diagnostické kompetence	302
23.3.1	<i>Přirozená diagnostika</i>	303
23.3.2	<i>Pedagogická diagnostika</i>	303
23.3.3	<i>Diagnostika na základě standardizovaných metod a postupů</i>	305
23.3.4	<i>Diagnostika na základě nestandardních metod a postupů</i>	306
23.3.5	<i>Autodiagnostika učitele</i>	307
23.4	Pedagogicko-psychologická diagnostika pod zorným úhlem společenských a technologických proměn a inovačních tendencí ve školství	308
23.4.1	<i>Možnosti využití informačních technologií v pedagogicko-psychologické diagnostice</i>	308
23.4.2	<i>Diagnostikování žákových kompetencí – nový problém</i>	313
23.4.3	<i>Pojetí pedagogicko-psychologické diagnostiky v kontextu současné pedagogické psychologie</i>	315
23.4.4	<i>Diagnostická způsobilost – nová kvalita učitele</i>	315
23.5	Závěr	316
	<i>Literatura</i>	317
24.	PROBLÉMY SOCIALIZACE, PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A PRÁCE VÝCHOVNÉHO PORADCE VE ŠKOLE	319
	<i>Richard Jedlička</i>	
24.1	význam pedagogické diagnózy pro moderně koncipovanou poradenskou a výchovnou činnost	319
24.1.1	<i>Význam evaluace a autoevaluace pro řízení ve školství a rozvoj výchovně vzdělávací práce</i>	321
24.1.2	<i>Pedagogická diagnóza a koncepční výchovně vzdělávací práce</i>	321
24.2	Širší diagnostické kontexty	323
24.2.1	<i>Rodinné prostředí, žák a výchovné interakce</i>	324
24.2.2	<i>Typy primárního výchovného působení, jejich vztah k projevům žáka v prostředí školy a vliv na další chování</i>	330
24.2.3	<i>Selbávání vychovatelů: nedůslednost, nepravidelná výchova, zanedbání</i>	336
24.3	Socializace dítěte v prostředí školy a některá úskalí	337
24.3.1	<i>Výchozí pojmy</i>	337
24.3.2	<i>Sekundární socializace a výchovná instituce</i>	337
24.3.3	<i>Výchova v mateřské škole a její vliv na rozvoj sociálních kompetencí</i>	338
24.3.4	<i>Základní škola a její požadavky na žáka</i>	339
24.4	Vybrané otázky z oblasti speciálně pedagogické práce	342
24.4.1	<i>Děti a mládež se speciálními výchovně vzdělávacími potřebami</i>	342
24.4.2	<i>Výchovně vzdělávací péče o děti a mládež s postižením</i>	343
24.4.3	<i>Mimorádně nadaní a talentovaní žáci – výzva pro učitele</i>	346
24.4.4	<i>Žáci se vzdělávacími problémy – potřeba pomoci a podpory</i>	348
24.4.5	<i>Specifické poruchy chování</i>	350
24.4.6	<i>Poruchy chování a výchovné problémy u žáků mladšího a středního školního věku</i>	350
24.5	Sociálně nežádoucí jevy ohrožující děti a mládež	354
24.5.1	<i>Závislosti na návykových látkách</i>	355
24.5.2	<i>Alkohol a alkoholismus</i>	357
24.5.3	<i>Poruchy sebepojetí spojené s poškozujícím životním stylem</i>	359
24.5.4	<i>Poruchy sociálního zařazení</i>	362
24.5.5	<i>Sebepoškození a sebevražedné chování</i>	365
24.6	Pedagogicko-psychologická pomoc žákům	367
24.6.1	<i>Sociální opora</i>	367
24.6.2	<i>Životní Krize</i>	368

24.7	Volba další vzdělávací cesty a přípravy na povolání	370
	<i>Literatura a prameny</i>	371
25.	CESTA DO DROGOVÉ ZÁVISLOSTI A MOŽNOSTI NÁVRATU	377
	<i>(Systém péče o mladistvé problémové uživatele drog a závislé jedince v České republice)</i>	
	<i>Milada Votavová</i>	
25.1	Úvod	377
25.2	Etapy na cestě mladistvých do drogové závislosti	379
25.3	Možnosti terapie v jednotlivých fázích cesty do drogové závislosti	382
25.4	Struktura systému poskytované péče z hlediska nároků kladených na klienta	384
	25.4.1 <i>Detoxikace</i>	385
	25.4.2 <i>Ambulatiní péče</i>	385
	25.4.3 <i>Střednědobá ústavní péče</i>	387
	25.4.4 <i>Péče v terapeutických komunitách</i>	388
	25.4.5 <i>Doléčovací programy</i>	389
	25.4.6 <i>Pomoc rodičům a blízkým lidem</i>	389
25.5	Závěr	390
	<i>Literatura</i>	391
26.	AUTORITA V ZRCADLE VÝCHOVY	393
	<i>Alena Vališová</i>	
26.1	Co je a co není autorita aneb obsahová nejasnost pojmů jako charakteristický rys moderní doby	393
26.2	Výbraná kritéria členění autority a její typologie	395
26.3	Hledání vztahů mezi autoritou a výchovou	396
26.4	Respektování autority – problém rodiny, školy i společnosti	397
26.5	Autorita z hlediska ontogenetického vývoje	398
26.6	Autorita z hlediska požadavků výchovné praxe	400
26.7	Závěr	401
	<i>Literatura</i>	401